

ТЕРЛЕЦЬКИЙ Д. С.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри конституційного права,
кандидат юридичних наук, доцент

СТАНДАРТИ ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВА НА СВОБОДУ ДУМКИ І СЛОВА В ПРАКТИЦІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Питання захисту прав людини та приведення української системи цього захисту як за формою, так і за змістом, до європейського рівня, хоча б стосовно мінімальних стандартів, що гарантуються Європейською конвенцією про захист прав людини та основоположних свобод 1950 року (далі — Конвенція) та практикою Європейського суду з прав людини, є, по суті, найважливішим іспитом стосовно сприйняття європейських правових ідеалів та цінностей. Втім, позитивне складання цього іспиту необхідне не лише для задоволення євроінтеграційних прагнень України. Це, насамперед, потрібно громадянам України, фізичним та юридичним особам, які потерпають від порушення конституційно визначених прав та свобод.

У світлі євроінтеграційних прагнень України привертає увагу системне порушення з боку української держави гарантованого статтею 34 Конституції України та статтею 10 Конвенції права на свободу вираження поглядів. Так, Європейським судом з прав людини були встановлені порушення Україною приписів статті 10 Конвенції у справах: «Українська Прес-Група» проти України», «Салов проти України» (2005 рік); «Ляшко проти України» (2006 рік); «Марченко проти України» (2009 рік); «Газета «Україна-центр» проти України», «Мирський проти України», «Шалімов проти України» (2010 рік); «Редакція газети «Правое дело» та Штекель проти України», «Сірик проти України» (2011 рік); «Швидка проти України», «Яровенко та інші проти України» (2014 рік).

Європейський суд з прав людини, розглядаючи справи відносно порушення державами учасницями Конвенції приписів статті 10, сформулював низку принципово важливих для правозастосовної практики стандартів здійснення права на свободу вираження поглядів та його правового захисту.

По-перше, Європейський суд з прав людини, вказуючи на особливу значущість свободи вираження поглядів і переконань для розвитку та функціонування демократичного суспільства, самореалізації кожної особи, послідовно вирізняє особливості здійснення цієї свободи відносно публічних персон, органів та представників публічної влади.

Так, у справі «Лінгенс проти Австрії» Європейський суд з прав людини вказав, що свобода політичних дискусій лежить в самій основі

концепції демократичного суспільства. Відповідно, межі допустимої критики є ширшими, коли вона стосується власне політика, а не приватної особи. На відміну від останньої, перший неминуче і свідомо відкривається для прискіпливого аналізу кожного свого слова і вчинку як з боку журналістів, так і громадського загалу і, як наслідок, повинен виявляти до цього більше терпимості (§ 42).

Аналогічну позицію з цього приводу було викладено у справах «Обершлік проти Австрії, № 1» (§ 59); «Інкал проти Туреччини» (§ 54); «Фельдек проти Словаччини» (§ 74).

Важливе значення для розвитку наведеної позиції в контексті частини 2 статті 10 Конвенції мають рішення у справах «Яновський проти Польщі» (§ 33); «Нікула проти Фінляндії» (§ 48) та «Бусуйок проти Молдови» (§ 64).

В усіх трьох справах Європейський суд з прав людини дійшов принципового висновку, що межі допустимої критики щодо посадових та службових осіб публічної влади при здійсненні ними своїх повноважень можуть бути ширшими порівняно з межами такої ж критики щодо звичайних громадян.

По-друге, Європейський суд з прав людини послідовно наголошує на необхідності розрізнення фактичних повідомлень та оцінних суджень.

Так, у справі «Лінгенс проти Австрії» (§ 46) Європейський суд з прав людини вказав на суттєву відмінність між фактичними повідомленнями і оцінними судженнями. Адже тоді як реальність фактів можна продемонструвати, достовірність оцінних суджень неможливо довести.

Дотримуючись наведеної позиції у справі «Обершлік проти Австрії, № 1» (§ 63), Європейський суд з прав людини зазначив, що вимогу щодо доведення істинності оцінного судження неможливо дотримати, така вимога порушує свободу вираження поглядів, яка є основною частиною права, гарантованого статтею 10 Конвенції.

При цьому у справі «Фельдек проти Словаччини» (§ 76) Європейський суд з прав людини констатував, що якщо повідомлення є рівнозначним оцінному судженню, пропорційність втручання може залежати від того, чи існує достатня фактична основа для оспорюваної заяви, оскільки оцінне судження без будь-якої фактичної основи на його підтримку може бути надмірним.

Так само у справі «Джерусалем проти Австрії» (§ 43) Європейський суд з прав людини зазначив, що навіть, якщо твердження становить оцінне судження, адекватність втручання може залежати від того, чи наявна достатня фактична підстава для такого твердження, оскільки навіть оцінне судження без будь-якої фактичної основи може бути надмірним.

По-третє, відповідно до практики Європейського суду з прав людини стаття 10 Конвенції захищає не лише зміст висловлених ідей та

інформації, зокрема критики, зверненої до публічних персон, органів та представників публічної влади, а також і форму, в якій вони передаються.

Так, у справах «Обершлік проти Австрії, № 1» (§ 57); «Фельдек проти Словаччини» (§ 72) Європейський суд з прав людини зазначив, що свобода вираження поглядів відповідно до Конвенції застосовується не лише до «інформації» чи «ідей», які схвально сприймаються або вважаються необразливими чи сприймаються байдуже, а також і тих, що ображають, шокують або хвилюють. Конвенція захищає не лише суть висловлених ідей та інформації, а також і форму, в якій вони передаються. Ця свобода підлягає виняткам, викладеним у пункті 2 статті 10 Конвенції, які, проте, мають чітко тлумачитися.

Крім того, у справі «Обершлік проти Австрії, № 2» (§ 34) Європейський Суд дослідив можливість використання провокативної лексики у поширенні інформації, вказавши, «що ж до полемічного тону статті, ... то слід нагадати, що стаття 10 Конвенції захищає не тільки зміст ідей та інформації, а й форму, в якій вони виражені».

КРИЛОВ Ю. В.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри конституційного права,
кандидат юридичних наук, доцент

ФОРМУВАННЯ МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНИХ УМОВ ПРОВЕДЕННЯ МІСЦЕВИХ ВИБОРІВ В УКРАЇНІ

Новим етапом розвитку правового регулювання виборчого процесу стало прийняття Закону України «Про місцеві вибори» від 14 липня 2015 року. Прийняття цього Закону є ще одним елементом консолідованої системи вітчизняного законодавства про вибори. У аналізі різнобічного правового регулювання виборчого процесу цим Законом, слід звернути увагу на вирішення у ньому проблем матеріально-технічного забезпечення виборів.

Фінансування місцевих виборів здійснюється місцевими організаціями партій, кандидатами в депутати від якої зареєстровані в багатомандатному виборчому окрузі, кандидатами у депутати в одномандатних виборчих округах, кандидатами на посаду сільського, селищного, міського голови, старости вони для фінансування своєї передвиборної агітації можуть утворити власний виборчий фонд.

Фінансове забезпечення підготовки і проведення чергових та перших місцевих виборів, позачергових виборів депутатів, сільських,